

Český básník a hudebník Václav Hrabě se narodil 13. června 1940 v Příbrami a vyrůstal v rodinném domku v Lochovicích na Berounsku. Otec Jan byl železničním dělníkem a matka Magdalena pracovala v zemědělství, sestra Jarmila byla o jedenáct let starší. Už od prvních let Václavova života bylo patrné, že jde o výjimečnou osobnost. Nedal se přehlédnout jeho mnohočetný hudební talent ani vysoký intelekt. Byl vynikajícím studentem, hodně četl, učil se hře na housle, jako samouk i na klarinet a saxofon, zajímal se o jazz. Hudba se stala jeho životní láskou. Na gymnáziu v Hořovicích hrál ve studentském tanečním orchestru a se spolužákem J. Ernestem založil dixielandovou kapelu, pro kterou také komponoval. Po maturitě úspěšně složil přijímací zkoušky ke studiu na Vysoké škole pedagogické v Praze. Jako obor si vybral aprobaci český jazyk a dějepis.

Odchod do Prahy se pravděpodobně stal zlomovým okamžikem v jeho životě. Čekal na něj velký svět, umožňující mu rozlet – kina, hudební kluby, knihovny, přátelé. Po večerech hrál na klarinet a saxofon, pravidelně s Dixie 24 a příležitostně i na jam-session v pražských klubech (Redutě, Olympiku, Pygmalionu, Klubu stavařů i v hostinci U Linkeho na Betlémském náměstí). Současně s hudbou vznikala poezie, hudbou silně ovlivněná. Jeho život byl jako ve zrychleném filmu. V krátkém čase se snažil dělat spoustu věcí, jako by tušil, že odpočinek je ztráta času, že jeho tělo nestačí zestárnout. Přes den navštěvoval přednášky, večer hrál s kapelou v klubech a účastnil se diskusí s přáteli, poslouchal hudbu, četl, vzdělával se a psal. Jeho přítel Josef Rebec ho charakterizoval: „*On byl nespavec. On se potřeboval nabít nějakou energií, to byly ty kluby a muzika, pak přišel domů a byl schopen psát. Já už jsem tady zkolaboval a on tam ve svém pokojíčku ještě svítil a šustil papíry. Snad i ta básnička **Kdybych měl dospat všechny nedospánky**... o tom svědčí, protože on měl neustále spánkový deficit... A vím, že ten pocit v něm byl, že nestíhá věci. On toho chtěl strašně moc ve strašně krátkém čase.*“

Svou první ročníkovou práci **Kompoziční rozvedení ideje a tématu v Lyrice lásky a života Antonína Sovy** napsal Hrabě v roce 1960 a vysokoškolská studia ukončil bez státních závěrečných zkoušek. Nastoupil dvouletou vojenskou službu a zkoušky i promoci tak absolvoval ve vojenském (to udělal zcela záměrně, protože se chtěl vyhnout pracovní umístěnce mimo Prahu). Přísný vojenský režim těžce nesl, ale od hudby a poezie ho neodradil. Čas na psaní, podle přítele Mikuláše Lubomírského, získával kuriózně: „*On chtěl psát a vyhnout se těm vojenským povinnostem. Nejlepší způsob, jak to dokázat, bylo dostat se na marodku. Jednou, když byl Hrabě zase na marodce, tak po mně chtěl, abych mu přinesl benzinky do zapalovače. To se nakapalo na cukr a když to člověk spolknul, tak měl horečku. Takže tam vydržel týden a psal a psal. Jednou po mně dokonce chtěl, abych mu zlomil nohu. Ale to jsem neuměl, to nešlo. On to chtěl kvůli tomu, aby si mohl psát ty svoje věci.*“

*A byl pro to ochoten i trpět.*“ Během dvou let strávených v kasárnách tak vznikla řada básní s vojenskou tematikou, s motivy války a pobytů na marodce. V té době také Hrabě publikoval verše v armádních časopisech Zapisník, Československý voják a Obrana lidu. V létě 1962 napsal divadelní hru *Královna Margot*, jejíž jediný rukopis později ztratil režisér Waldemar Sente. Podzim téhož roku strávil ve vojenské nemocnici a v prosinci napsal povídku *Horečka* (datována 22. 12. 1962). Vyšla v roce 1967 v revue Divoké víno, knižně až v roce 1994. Po vypracování druhé ročníkové práce *Lyrický hrdina v poesii Jiřího Šotoly* (1963) složil na VŠP státní závěrečné zkoušky.

Během vojny Hrabě nezanedbával ani svůj osobní život. Jeho dívka Olga, s níž se seznámil v roce 1960, a za kterou jezdil do Prahy, jak jen to bylo možné, ho často navštěvovala v kasárnách. Při jedné z návštěv mu oznámila, že je v jiném stavu. Vzniklou situaci vyřešili v té době standardní cestou – svatbou. Svatba se konala v únoru 1962 a v srpnu se jim narodil syn Jan.

Doba po návratu z vojny znamenala pro Václava Hraběte spoustu zvrátů. Stal se hlavou rodiny, rozrostl se počet jeho přátel, básní, dopsal novelu a muzikál. Také odmítl umístěnku na pedagogické místo do pohraničních Kraslic s nadějí, že získá místo v Praze, aby mohl být u ženy a syna v novém bytě v Jánské ulici na Malé Straně. V roce 1963 se v Praze otevřela literární vinárna Viola a Hrabě zde od následujícího roku působil jako osvětlovač, člen umělecké rady i účinkující (zejména v pořadu *Múza v texaskách*). V té době již některé z básní publikoval v avantgardním časopise Tvář a pro nedostatek času se musel vzdát hudební kariéry (na hudbu samozřejmě nezanevřel a jazzovou scénu bedlivě sledoval dál). Veškeré úsilí vložil do literatury. Sestavil výbor své rané poezie *Blues pro bláznivou holku*, který ovšem oficiální cestou nevyšel. Naopak, ztratil se.

V tomto období měl Hrabě velké finanční problémy. Do nelehké situace se dostal díky své touze psát poezii. Uvědomoval si sice, že pouhým publikováním básní rodinu neuživí, všechna učitelská místa ale byla obsazena a ani v redakcích zaměstnání nesehnal. Musel proto vzít zavděk profesemi pomocného dělníka, knihovníka a později vychovatele na učňovském internátě. Domácí rozpočet jeho uměleckými touhami trpěl, i doma se věnoval vždy jen poezii. To vše vedlo k rozpadu manželství s Olgou. Rozvedeni byli v březnu 1964. „*Bud' si nechal zlomit nohu, nebo si nechal zlomit manželství. Je to asi stejný důvod, ta úpornost, aby mohl dělat co chce,*“ glosuje Mikuláš Lubomírský. Rozvod Hrabě špatně nesl. Olga se brzy znovu vdala a narodil se jí druhý syn. Pro nedostatek bytů však musela čtyřčlenná rodina sdílet jednopokojový byt spolu s Hrabětem, o to byla situace horší.

Psát Hrabě samozřejmě nepřestal. Pro Violu připravoval komponované i autorské pořady a redakcí časopisu Tvář, kde si přivydělával jako lektor poezie, byl pověřen napsáním reportáže o svém letním autostopovém výletě napříč republikou (20. 7. – 2. 8. 1964). Stať vyšla v Tváři pod názvem *Cestou necestou*. O období působení ve Viole napsal (opět na objednávku Tváře) reportáž *Třicet a jedna noc*, která obsahovala i novou báseň *Voda načichlá nikotinem*.

Ve vystudovaném oboru našel Hrabě uplatnění až v říjnu 1964, kdy byl zaměstnán jako zastupující učitel na ZDŠ v Praze 5 – Košířích. Ironií osudu mu nebylo dopřáno, aby si vytoužené profese užil déle než rok. I za tak krátkou dobu si však stačil vybudovat pověst vynikajícího pedagoga. Všichni lidé, kteří se s ním v té době stýkali, se ale shodli na tom, že byl na pokraji psychických i fyzických sil. Kromě příprav a učení se stále intenzivně věnoval poezii, recitoval ve Viole, kde pomáhal i jako technik, psal recenze a články do časopisů a podílel se na spoustě dalších projektů. Blízký přítel Jiří Růžička si vzpomíná na jeho slova: „*Řekl: Já už na tohle nemám, já už nemůžu, já když dopíšu, tak takhle jak jsem v šatech padnu na postel a spím. Prostě, Jirko, hlídej mě, dej na mě pozor... Sám na sobě viděl určitý ne rozpad, ale určitou ztrátu disciplíny nebo určitou ztrátu síly, nevěděl, jak to půjde dál.*“

V únoru 1965 se Hrabě setkal s obdivovaným Allenem Ginsbergem. Rozhovor a reportáž o jejich setkání přineslo revue Divoké víno. Dne 5. března 1965, ještě v době, kdy byl americký beatnik v Praze, Václav Hrabě zemřel nešťastnou náhodou na otravu oxidem uhelnatým ve svém bytě. Poslední osobou, jež ho zaregistrovala živého, byla Olga, která s rodinou spala ve vedlejším pokoji: „*Přišel tehdy domů ve 2.30 hodin ráno, zapálil si v kuchyni troubu a hořáky plynového sporáku, kterým si přitápěl, a usnul. V 5.30 hodin mě probudil pláč mladšího syna, kterého jsem kojila. To nám zachránilo život, ale Vaškovi už bohužel ne. V bytě kromě spalín už byl cítit trochu i plyn, protože kyslík v kuchyni vyhořel. Volala jsem hned rychlou záchranku a do jejího příjezdu se manžel pokoušel přivést Vaška k životu umělým dýcháním. Nepovedlo se to už ani lékařce.*“ Básníkův odchod ze světa znamenal šok pro mnoho jeho přátel a známých. Do lidských srdcí se stačil vrýt ještě během svého života nejen pro svou poezii, ale především díky své osobě. Na pohřbu v Lochovicích se sešly stovky lidí. „*Byli tam lidi z vesnice, jeho přátelé, také děti ze školy... Prostě to byl průvod, jako když jde do hrobu básník,*“ popisuje obřad Mikuláš Lubomírský a pokračuje: „*Krásný bylo, když mu Vladimíra Čerepková místo květiny hodila do hrobu báseň, což je samo o sobě báseň.*“

Život i tvorba Václava Hraběte byla ovlivněna beatnickou poezií, silně se do ní promítla také jazzová a bluesová inspirace. Dokázal přesně zachytit atmosféru doby, pocity, ideály, upřímnost a vnitřní jistotu, lásku, pravdu a touhu po svobodě. Základním motivem básní je vědomí krátkosti lidského života a touha intenzivně prožít každý okamžik. Pro vyjádření pocitů volil volný, většinou nerýmovaný verš. Vladimír Justl, bývalý vedoucí umělecké rady Violy, o básních Václava Hraběte řekl: „*On má zvláštní vztah k času. Jako kdyby neuznával minulost, neregistroval přítomnost a žil neustále pohledem do budoucnosti. Je to něco, co česká poezie tak často nemá ve své absolutní opravdovosti. A to i za cenu toho, že se vám někdy může zdát, že ten verš kulhá. Jen ať kulhá! Některé ty nekulhající verše jsou tak nudné, že to nelze číst a umřely vlastně dříve, než byly vytištěny. Já mám jeho básně rád také proto, že ony mají svůj zvláštní rytmus a to je i v **Horečce**. Jeho básně jsou jistým druhem blues, ony se dají zpívat, vždyť je také potom zhudebnil Mišík.*“

Za svého života Václav Hrabě knižně nepublikoval a časopisecky (Divoké víno, Tvář a Repertoár malé scény) velmi sporadicky. Kromě dvou autobiografických reportáží vydal jen kolem desítky básní. V rukopise za jeho života zůstala rozsáhlejší povídka *Horečka* (knižního vydání se dočkala až v roce 1994), písňové texty a zlomky dalších prozaických a dramatických prací, včetně později ztracené hry *Královna Margot*. Všechny jeho sbírky byly jednotlivými editory sestaveny až posmrtně podle různých hledisek. Autorova literární pozůstalost byla rozpůčkována přátelům, kteří chtěli básníkovo dílo zkompletovat a dopomoci jeho oficiálnímu knižnímu souhrnnému vydání. Prvním, kdo se ujal jeho veršů, byl Miroslav Kovářík, který z nich, poté co je získal od Ivana Rajmonta, v letech 1965-1966 vytvořil poetické pásmo *Stoptime, rekviem za Václava Hraběte*. Pořad měl premiéru v březnu 1966 v litvínovském Docela malém divadle a reprízu 23. května 1966 ve Viole za přítomnosti básnickovy rodiny. V letech 1979-1981 uváděla Viola v režii Jiřího Hraše hudební pořad *Blues v rytmu noci* – poezií inspirovaná blues, včetně veršů Václava Hraběte. V roce 1984 uvedl Miroslav Kovářík sólový recitační pořad *Hledám tě v tomto městě*, jehož podstatnou část tvořila právě Hrabětova poezie. Verše se objevily také v Mladém víně, sporadicky i v dalších časopisech. Šířily se bez výjimky v opisech. Z opisů vznikla knižní vydání *Stop-time* (1969), *Blues v modré a bílé* (1977) a pásmo z veršů *Korunovační blues* (1981). Sbírka *Blues v modré a bílé* byla v nákladu 2000 kusů okamžitě rozebrána a hojně opisována. Jedno pražské knihkupectví ji dokonce na nějaký čas vystavovalo ve výloze a nabízelo k „opisu přelístováním“. V 80. letech byla tvorba Václava Hraběte edičně potlačována a šířila se v samizdatu.

V roce 1983 začal básníkův syn Jan Miškovský pátrat po osudu literární pozůstalosti svého otce (nezvěstné od konce šedesátých let). Cesty vedly povětšinou za železnou oponu. Dva roky na to vyšel v Mnichově nákladem 350 výtisků výbor Hrabětovy poezie *Černé nebe nad městem* (1985). Dvacet let pohřešovaná literární pozůstalost Václava Hraběte se do rukou jeho syna Jana vrátila až v roce 1986. Byl to otcem popsaný sešit, blok a stovka volných listů, rukopisy i strojopisy, desítky neznámých textů a Hrabětem sestavená sbírka *Blues pro bláznivou holku* (1990). V roce 1995 vyšla kniha veršů s jednoduchým názvem *Blues*, editovaná Janem Miškovským. Ta mimo jiné čtenářům představila i nové Hrabětovy básně, veřejnosti dosud neznámé.

Některé texty byly již v 60. letech zhudebněny v jazzových úpravách, zejména Milanem Dvořákem. V roce 1967 se básně Václava Hraběte (zhudebněné Karlem Velebným) společně s verši Andreje Vozněsenského (zhudebněnými Luděkem Hulanem) poprvé objevily na gramodesce Supraphonu pod názvem *Poezie a jazz II*. V roce 1978 se k básnickovým obdivovatelům a propagátorům přidal i bigbeatový hudebník Vladimír Mišík se skupinou ETC zhudebněním básní *Jam-session s Františkem Gellnerem, Ty II. (Ukolébavka)* a *Variace na renesanční téma*. V roce 1986 se na jejich třetím albu objevila i báseň *Tma stéká do kaluží*. Vladimír Mišík zpíval na koncertech řadu textů Václava Hraběte, ale na jednotlivé desky ETC je komunistická cenzura umožnila natáčet jen

výjimečně. Živá nahrávka veršů Václava Hraběte z pořadu ETC a Miroslava Kovářika vyšla v Supraphonu až v roce 1989 na desce ***Pár tónů, které přebývají.***

Václav Hrabě hledal, tak jako mnoho básníků a prozaiků před ním i po něm, smysl bytí, podstatu lidské existence. Svůj vlastní svět našel v hudbě a poezii. I vzpomínka Vladimíra Justla potvrzuje, že svět umění básníka naprosto pohltil: *„Přestože jsou ty vzpomínky po tolika letech chatrné, tak v jednom jsou autentické, aspoň já je tak cítím. A sice ve vnitřní, duchovní podobě Václava Hraběte. Pro mě to byl nesmírně opravdový a čistý člověk, který byl zaujatý pro umění, především pro jazz a pro poezii, pro to, co dělá. A který měl strašně blízko k člověku. Ono to zní jako fráze, ale on, který byl něčím výjimečný, hledal jistý druh komunity, protože pro tu komunitu on tady také chtěl existovat.“*